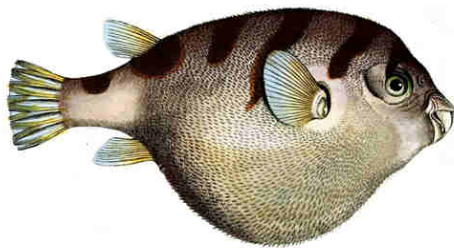

ĮVADAS Į PROFESIJĄ – PASIRENGIMAS PROFESINEI/DARBINEI VEIKLAI

VADOVĖLIS

PŪSLIAŽUVĖ

Parengė: Jonas Dyglis

Parengtas įgyvendinant projektą Nr. VP1-2.2-ŠMM-04-V-03-022 „Žuvininkystės posričio modulinėms profesinio mokymo programoms skirtų mokymo priemonių rengimas ir modulinė mokymo programų išbandymas“

TURINYS

1. SKYRIUS. PROFESIJOS SRITIS - ŽUVININKYSTĖ IR AKVAKULTŪRA.....	3
1.1. Poskyris. Žuvininkystės ir akvakultūros vieta Lietuvos ūkyje.....	4
1.2. Poskyris. Mokslas, technologija ir gamyba akvakultūroje.....	5
1.3. Poskyris. Žuvininkystės ir akvakultūros reikšmė	9
2. SKYRIUS. MOKYMO (-SI) PROGRAMA, JOS PASKIRTIS IR REIKŠMĖ.....	9
2.1. Poskyris. Programos turinys, mokymosi procesas ir mokymo (-si) priemonės....	9
2.1.1. Poskyris. Mokymo (-si) programa, jos sudėtinės dalys.....	16
2.1.2. Poskyris. Mokymo (-si) priemonės ir jų paskirtis.....	21
2.1.3. Poskyris. Teorinis ir praktinis mokymas (-is), jo svarba.....	22
3. SKYRIUS. MOKYMASIS IR PROFESINĖ KARJERA (PROFESINĖ/DARBINĖ	23
VEIKLA).....	
3.1. Poskyris. Adaptacija naujoje mokymosi aplinkoje.....	23
3.2. Poskyris. Mokymosi laiko ir kitų išteklių planavimas	25
3.3. Poskyris. Savo asmeninių savybių ir gabumų suvokimas.....	28
3.4. Poskyris. Individuali vertybių skalė, jos samprata ir įtaka profesinei karjerai.....	30
3.5. Poskyris. Mokymosi stilius, jo suvokimas ir pritaikymas.....	32
3.6. Poskyris. Mokymas (-is) ir profesinės karjeros planavimas, karjeros galimybių	34
samprata.....	
4. SKYRIUS. ŠIANDIENINIS DARBO PASAULIS, JO YPATYBĖS.....	37
5. SKYRIUS. SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS	39

1.SKYRIUS. PROFESIJOS SRITIS - ŽUVININKYSTĖ IR AKVAKULTŪRA

Tikslas:	supažindinti su profesijos samprata, žuvininkystės veiklos sritimi, akvakultūros vieta žuvininkystėje, jos padėtimi, svarba Lietuvoje ir pasaulyje. Mokslo, gamybos ir žinių sąsaja.
Siekiniai:	išmanyti ir apibrėžti žuvininkystės ir akvakultūros veiklos sritis, jų galimybių spektrą, mokslo svarbą technologijų plėtrai, akvakultūros gamybos padėtį Lietuvoje ir pasaulyje.

Modulis „Įvadas į profesiją - pasirengimas profesinei/darbinei veiklai” skirtas supažindinti moksleivius su Žuvininkyste, jos veikla ir akvakultūra kaip sudėtinė žuvininkystės posričio dalimi, su „*Žuvininkystės verslo darbuotojo*“ kvalifikacija. Modulis padės mokiniams suprasti „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ mokymo programą ir mokymo (-si) procesą. Suteiks išmanymą apie žuvininkystės verslo darbuotojui reikalingas įgyti būtinas kompetencijas ir reikalingus įgūdžius.

Bendroji profesijos samprata. Profesija suprantama kaip atitinkamomis **žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais** ir **įgūdžiais** pagrįstos žmonių veiklos arba kompetencijų kombinacijos, teikiančios jiems materialinio aprūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaida (Laužackas, 2005). Šiandien profesinė veikla įgyja kitą vertę – akcentuojama saviraiška, individualumas, autonomija, savirealizacija, savastis, siekiama, kuo labiau sumažinti priklausomybę nuo kitų ir kurti savarankiškesnę savo gyvenimo sistemą. *Ši nuostata gali būti įgyvendinta tik pereinant nuo gebėjimo prisitaikyti prie aplinkos ir prie gebėjimo projektuoti savo aplinką bei tokiu būdu ją keisti.*

Žuvininkystės verslo darbuotojo profesinė veikla – žuvininkystės sritis, apimanti žmogaus valdomą vandens organizmų, tokių kaip žuvis, moliuskai, vėžiagyviai ir vandens augalai, auginimą gėlame ir sūriame vandenyse kontroliuojamomis sąlygomis vadinama **akvakultūra**. Žuvininkystės sritis apima vandens gyvūnų ***veisimą, auginimą ir gaudymą***. Jai priskiriamos tokios veiklos sritys: *giluminė žūklė, Jūrų žuvininkystė, Kiautuotojų vėžiagyvių veisimas, žuvininkystė, žuvininkystės mokslas ir technologija, žuvivaisa, žuvų ūkiai, žvejyba, taip pat šiai sričiai priskirtas ir žvejybos valčių valdymas.*

Ši modulinė mokymo (-si) programa moko gėlavandenės akvakultūros. Mokymo (-si) programą įgyvendinti padeda Žuvininkystės praktinio mokymo centras, jo technologinė įranga ir

mokymo priemonės. Galimos įvairios akvakultūros veiklos: a) pramoninis žuvų auginimas; b) gamtos išteklių atkūrimas, papildymas ir išsaugojimas per dirbtinį veisimą, įžuvinimą bei kultūrų perkėlimą ir pagrįstą introdukciją; c) rekreacinės, komercinės bei sportinės žūklės objektų veisimas ir auginimas bei prekyba; d) masalų kultūrų veisimas ir auginimas rekreacinei, komercinei bei sportinei žūklei; e) dekoratyvinių žuvų veisimas, auginimas bei prekyba; f) preparatų (hipofizės hormonų žuvims) gamyba; g) specializuota pramoninės akvakultūros objektų, apvaisintų ikrų gamyba.

Temos apibendrinimas: Žuvininkystės sritis, jos veiklos, akvakultūros sritis ir veikla, „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ profesinė sritis.

Mokinys išmanys: Žuvininkystės ir akvakultūros veiklą, profesinės veiklos sritį.

Mokinys gebės: Apibūdinti žuvininkystę ir akvakultūrą, jų veiklą ir galimybių spektrą.

Savikontrolės klausimai:

1. Kas yra profesija?
2. Kokia yra žuvininkystės sritis?
3. Kas yra akvakultūra?

Pagrindinė literatūra:

1. Lietuvos švietimo klasifikacija. Sritys ir posričiai. Vartotojo vadovas Vilnius, 2000, 35 psl.

1.2. Poskyris. Žuvininkystės ir akvakultūros vieta Lietuvos ūkyje

Dabartinė akvakultūra labiau siejama su žemės ūkio veikla nei su žvejyba. Specialistai pažymi, jog akvakultūra yra povandeninis žemės ūkis.

Lietuvoje yra 20 akvakultūros įmonių (19 įmonių, auginančių žuvis tvenkiniuose, ir 17 augina žuvis uždaroje recirkuliacinėse sistemose: ungiūrius - 2 įmonės, upėtakiūis - 3 įmonės, afrikiniūis šamus - 11 įmonių, europiniūis šamus - 1 įmonė). Šalyje užyra 100 ūkininkų, turinčių įveistūis tvenkiniūis. Pastaruojū metu susidomėjimas akvakultūros verslu ypač auga. Ūkininkai, fiziniai asmenys bei įmonės, pasinaudodami 2007–2013 m. ES parama žuvininkystei, pasiryžę plėtoti akvakultūros verslą, o ypač – žuvų auginimą uždarosiose recirkuliacinėse sistemose. Jų išaugintomis žuvimis bus tenkinami šalies gyventojų maisto poreikiai ir eksporto ištekliai.

Bendrosios žuvininkystės politikos statistika 2012 m. rodo, kad Lietuvoje tvenkinių ūkiuose pagaminama: 3222 t karpinių, 64 t margųjų plačiakakčių, 51 t upėtakių bei 91 t kitų kultūrų (eršketai, lydekos, lynai, ešeriai, starkiai, karosai, baltieji amūrai, baltieji plačiakakčiai).

Paprastasis karpis atneša 19958 tūkst. Lt, margieji plačiakakčiai – 828 tūkst. Lt, upėtakiai - 1738,8 tūkst. Lt.

Pagal akvakultūros produktų gamybą Lietuva užima 20 vietą ES. Mūsų šalies indėlis sudaro 0,26 % viso ES akvakultūros pajėgumo (FAO, 2012)

Temos apibendrinimas: sužinome akvakultūros padėtį, gamybos apimtis, gamintojų skaičių, vietą ES šalių atžvilgiu.

Mokinys išmanys: gamybos svarbą, pagrindines kultūras, Lietuvos padėtį ES erdvėje.

Mokinys gebės: Įvertinti gamybos vystymosi tendencijas, jas pritaikyti, kuriant savo ateitį su akvakultūros šaka.

Savikontrolės klausimai:

1. Kokią produkciją gamina Lietuvos akvakultūros ūkiai, fermos?
2. Kokią vietą Lietuva užima ES pagal akvakultūros gamybos apimtis?

Pagrindinė literatūra:

1. Food and agriculture organization of the United Nations. Rome, 2012.

1.2. Poskyris. Mokslas, technologija ir gamyba akvakultūroje

Naujos akvakultūros sistemos ir technologijos. Glaudus mokslo ir gamybos ryšys padeda kurti naujas technologijas, šių pagrindinių varomųjų jėgų, t.y. žinių ir praktinio pritaikymo grandžių sąveika sukuriama modernios akvakultūros sistemos 1.2.1. pav.

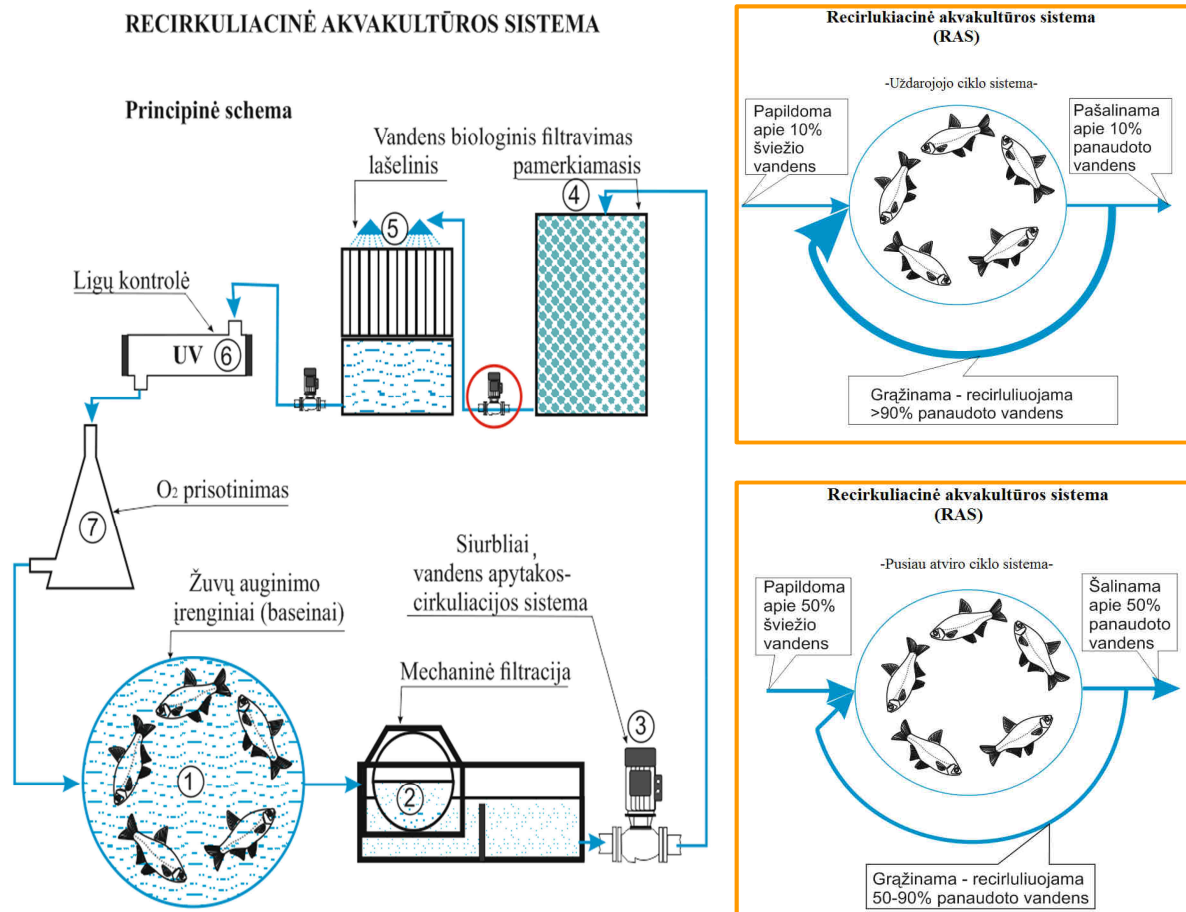
Recirkuliacinės akvakultūros sistemos (RAS)

1.2.1. pav. Modernios akvakultūros sistemos Turkijoje, Danijoje, Olandijoje.

Nusprendusieji mokytis pagal šią modulinę „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ mokymo (-si) programą mokymo (-si) proceso metu įsitikins, koks yra mokslo indėlis naujų įrangų, medžiagų, vaistų preparatų sukūrimo, jų išbandymo bei pritaikymo lygmenyje. Šiuo metu didžiausi pasiekimai akvakultūroje siejami su uždarojo vandens apytakos būdo sistemomis,

kurios pavadintos recirkuliacinėmis akvakultūros sistemomis (RAS). Jos suprantamos kaip atitinkamos, nuoseklios ir pilnai valdomos technologijos sistemos. RAS veikimas grindžiamas nauja, modernia įranga bei žiniomis, būtinomis šioms technologijoms valdyti bei įrangai aptarnauti (1.2.2. pav.).

1.2.2. pav. Moderni, aukštos technologijos, uždarojo apytakos ciklo (recirkuliacinė) akvakultūros sistema (RAS). Principinė schema.

Šių sistemų ypatybės:

1. Lengvai kuriamos, efektyvios, mažai ploto reikalaujančios akvakultūros sistemos,
2. Unikaliai, nes tinka smulkiam, vidutiniam ir stambiam verslui,
3. Taupančios išteklius - didelis vandens recirkuliacijos lygis, panaudoto vandens daugkartinis panaudojimas,
4. Mažas šviežio vandens poreikis, sistemos papildomos ~10 % šviežio vandens.
5. Pilna vandens parametrų kontrolė - elektroninių kontrolės prietaisų ir stebėjimo įrangos panaudojimas,

6. Viso auginimo ciklo valdymas: nuo ikrų iki prekinųjų žuvų realizavimo,
7. Šios technologijos daro didžiulę teigiamą įtaką akvakultūros veiklos sričiai, kadangi sudaro žymiai didesnes galimybes įkurti, valdyti bei dalyvauti maisto produktų gamybos rinkoje ūkininkams, įmonėms ir fiziniams asmenims,
8. Šios technologijos įgalina modernizuoti veikiančias tvenkininės akvakultūros įmones: pirmiausiai jų pagalba galima gamintis/veisti visą reikalingą veiklai įveisiamąją medžiagą, kuri yra akvakultūros įmonės veiklos pradžia bei veiksminga natūraliųjų išteklių atstatymo priemonė.
9. Naujos technologijos įgalina labiau tausoti aplinką ir vandens išteklius,
10. Šių sistemų trūkumas – sąlyginai didelis pradinės investicijos poreikis.

Lauko tipo uždarojo apytakos ciklo akvakultūros sistema (recirkuliacinė sistema)

Klasikinės fermos tipo uždarojo apytakos ciklo sistema (RAS)

1.2.3. pav. Recirkuliacinės akvakultūros sistemos, šaltinis - internetinis tinklapis: <http://www.hesy.com/home>; <http://www.billund-aqua.dk>

Visoms akvakultūros technologijoms aptarnauti reikia žmogaus – kvalifikuoto darbuotojo, kuris atitinkamų kompetencijų dėka gali valdyti technologinius procesus: atitinkama tvarka suskirstytą žuvų auginimo procesą; tobulinti ir kurti naujus, efektyvius, nes noras gaminti pigiau, kokybiškiau, pasiūlyti žemesnę pardavimo kainą atveria galimybes įsitvirtinti rinkoje ir sėkmingai vystyti verslą.

Temos apibendrinimas: aiškinama mokslo ir akvakultūros produktų gamintojų sąsaja, suteikiama žinių apie studijų perspektyvą, verslo vystymo galimybes.

Mokinys išmanys: naujų technologijų akvakultūroje reikšmę bei žinių įsigijimo svarbą.

Mokinys gebės: Įvertinti naujų technologijų perspektyvas bei galimybes.

Savikontrolės klausimai:

1. Kaip vadinamos naujos akvakultūros sistemos?
2. Kokie naujų akvakultūros sistemų privalumai?
3. Kokie šių sistemų trūkumai?

1.3. Poskyris. Žuvininkystės ir akvakultūros reikšmė

Šios veiklos svarbai pažymėti reikia pacituoti ES jūrinių reikalų ir žuvininkystės komisarės Marijos Damanaki žodžius (2013 vasario 11 d.), pasakytus Lietuvos atstovams: *„Jūs ruoškite tinkamus, šiuolaikiškus akvakultūros projektus, o ES ras jiems finansavimo galimybes“*, kurie neabejotinai rodo ES ypatingą požiūrį į akvakultūrą, jos vystymą ir plėtrą.

2014-2020 m. laikotarpiui Europos Komisija numato skatinti:

- 1) aplinkos tausojimą,
- 2) paramą smulkiosios žuvininkystės ir akvakultūros sektoriams,
- 3) paramą šeimos verslui ir mokymui (-si).

Europos Komisijos pastangos nukreiptos į verslo skatinimą, nes Europoje per 10 metų atsirado tik 1000 gamintojų, tuo tarpu ypatingai klestėjo Azija ir Lotynų Amerika (1.4.1. lentelė).

1.4.1. lentelė. Akvakultūros verslo plėtra 2000 – 2010 m. pasaulyje (FAO, 2010)

Žemynai (kontinentai)	Laikotarpiai		
	2000 m.	2005 m.	2010 m.
Afrika - fermų skaičius (tūkst. vnt.)	84	124	150
Pagaminta tonų	399 676	991 183 1	288 320
Amerika - fermų skaičius (tūkst. vnt.)	191	222	252
Pagaminta tonų	1 423 433	2 512 829	2 576 428
Azija - fermų skaičius (tūkst. vnt.)	10036	12228	16078
Pagaminta tonų	28 422 189	49 538 019	53 301 157
Europa - fermų skaičius (tūkst. vnt.)	84	83	85
Pagaminta tonų	2 050 958	2 499 042	2523 179
Pasaulis	10400	12661	16570
Pagaminta tonų	32 417 738	55 714 357	59 872 600

Suvartojimas 2007 m.:

Pasaulio vidurkis -17,8 kg/ vienam asmeniui, tai sudaro 15,7 % gyvūninių baltymų.

Europos -23,3 kg/vienam asmeniui,

Lietuvos -14-16 kg/vienam asmeniui.

Temos apibendrinimas: pažymima akvakultūros reikšmė, jos perspektyvos, vystymo kryptys.

Mokinys išmanys: Akvakultūros reikšmę ir svarbą bei vystymo perspektyvas.

Mokinys gebės: Įvertinti vystymosi ir plėtros perspektyvas, galimybes bei pritaikyti tai savo pasirinktai akvakultūros sričiai.

Savikontrolės klausimai:

1. Kokia žuvininkystės nauda žmonėms?
2. Kuo naudinga akvakultūra?
3. Kuo skiriasi žuvininkystės ir akvakultūros naudingumas?

Pagrindinė literatūra:

1. Food and aquaculture organization of the United Nation, Rome 2012.
2. Prieiga internetu: ftp://ftp.fao.org/FI/brochure/SOFIA/2012/english_flyer.pdf

2. SKYRIUS. MOKYMO (-SI) PROGRAMA, JOS PASKIRTIS IR REIKŠMĖ

Tikslas: susipažinti ir išnagrinėti „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ kvalifikacijai įgyti mokymo (-si) programą, mokymo (-si) tvarką. Susipažinti su mokymo planu, mokymo (-si) priemonėmis, jų paskirtimi.

Siekiniai: Išmanyti, išdėstyti „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ kvalifikacijos sandarą ir jai įgyti mokymo (-si) programoje numatytus etapus bei keliamus uždavinius.

Gebėti įvertinti teorinio mokymo(-si) paskirtį, svarbą, jo ryšį ir reikšmę praktinių užduočių atlikimui, naudojamomis mokymo(-si) priemonėmis teoriniam ir praktiniam mokymui bei jo rezultatams užtikrinti.

Mokymo programa: Modulinė „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ mokymo (-si) programa, skirta moksleiviams, turintiems pagrindinį - 10 bei vidurinį - 12 klasių išsilavinimą. Šiai kvalifikacijai įgyti yra skiriama 60 kreditų, kurie sudaro 2385 valandų trukmės teorinio ir praktinio mokymo kursą. Vieno kredito trukmė - 40 valandų. Programa skirta asmenims, siekiantiems įgyti visą „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ kvalifikaciją. Besimokantysis šią kvalifikaciją įgyja kompetencijų kaupimo pagrindu. Programa pateikta: PRIEDAS Nr. I, 2.1. lentelė.

2.1. Poskyris. Programos turinys, mokymosi procesas ir mokymo (-si) priemonės

Mokymosi programą šiai kvalifikacijai įsigyti sudaro 11 mokymo (-si) modulių bei 4 laisvai pasirenkami moduliai papildomoms kompetencijoms įgyti. Kompetencijos atitinka žuvininkystės srities veiklos kryptims, dera su mokymo programa bei vykdoma Žuvininkystės verslo darbuotojo profesine veikla.

Mokymosi procesas išdėstytas 3 mokymo (-si) metų laikotarpiui, šis laikotarpis suskirstytas pusmečiais ir etapais, kurie suteikia atskirus kompetencijų derinius, sudaro sąlygas įsigyti kvalifikacinius vienetus, kurie turi paklausą darbo rinkoje, nagrinėti 2.1. lentelę.

Kiekvieno mokymo(-si) modulio metu bus pasirūpinta mokymo priemonėmis, kurias sudaro: vadovėlis (integruotas), konspektai, testai, užduočių rinkiniai, plakatai, technologinės kortelės, žinytai, skaidrės.

Temos apibendrinimas:

Modulinė „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programa yra skirta profesiniam mokymui, pritaikyta rengti kvalifikuotus akvakultūros darbuotojus darbo rinkai. Programa yra moderni savo turiniu, skatina jaunų žmonių verslumą, suteikia reikiamus gebėjimus dirbti žuvų auginimo, akvakultūros objektų statybos ir montažo srityse.

Mokinys išmanys: Mokymosi programą, jos modulius, jų reikšmę ir apimtį, šios kvalifikacijos perspektyvą, mokymo modernumą, lankstumą ir prieinamumą.

Mokinys gebės: Prisitaikyti bei savarankiškai pasirinkti profesinę specializaciją ir kompetencijas pagal savo pomėgius.

Savikontrolės klausimai:

1. Kiek kvalifikacinių vienetų yra „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ mokymo (-si) programoje?
2. Kokie jų pavadinimai?
3. Kiek mokymosi modulių sudaro mokymo (-si) programą?
4. Kiek metų reikia įgyti kvalifikacijai?

ŽUVININKYSTĖS VERSLO DARBUOTOJO MODULINĖS MOKYMO (-SI) PROGRAMOS PLANAS

2.1.1. lentelė. Mokymo (-si) programa ir mokymo (-si) planas Žuvininkystės verslo darbuotojo kvalifikacijai įgyti

MODULIAI, KOMPETENCIJOS	Egzaminai	Valandų skaičius			I kursas				II kursas				III kursas			
		Iš viso:	Teorinis mokymas	Praktinis mokymas	1 p/m		2 p/m		3 p/m		4 p/m		5 p/m		6 p/m	
					Teorinis mokymas	Praktinis mokymas	Teorinis mokymas	Praktinis mokymas	Teorinis mokymas	Praktinis mokymas	Teorinis mokymas	Praktinis mokymas	Teorinis mokymas	Praktinis mokymas	Teorinis mokymas	Praktinis mokymas ir gamybinė praktika
					val.	val.	val.	val.	val.	val.	val.	val.	val.	val.	val.	val.
Pasirenkamiesiems moduliams					50	60	60	37	0	0						
1. Profesinio mokymo dalykai, kompetencijos su specializacijomis	IIa	2385	803	1582	240	234	194	229	740	748						
	IIb	2385	822	1563	240	234	194	229	740	748						

1.1 Bendrieji dalykai:		130	130	0	110	20	0	0	0	0				
1.1.1. Ekonomikos ir verslo pagrindai		40	40	0	40									
1.2.2. Informacinės technologijos		70	70	0	70									
1.1.3. Civilinė sauga		20	20	0		20								
1.1.4. Kūno kultūra		0	0	0										

I. Kvalifikuotas žuvų veisyklos (žuvidės) darbuotojas.														
1.2. Bazinių profesijų kompetencijų mokymas:		860	344	516	130	214	194	229	93	0				
1.2.1. Įvadas į profesiją ^[1modulis]		40	16	24	16	24								
1.2.2. Žuvų biologija, sveikata ir gyvenamoji	4	260	104	156	40		60	20	44	96				

aplinka ^[2modulis]																
1.2.3. Darbuotojų sauga ir sveikata ^[3modulis]		60	24	36	24			16		20						
1.2.4. Akvakultūros verslas ir jo organizavimas ^[4modulis]	įsk.5	120	48	72					20		28	21		51		
1.2.5. Gyvų žuvų gabenimo technologijos ir įranga ^[5modulis]	įsk.4	100	40	60			40			40		20				
1.2.6. Dirbtinis žuvų veisimas ir ikrų inkubavimo technologijos ^[6modulis]	3	140	56	84	26		30	44		40						
1.2.7. Pašarai, žuvų šėrimo technologijos ir šėrimo įranga ^[7modulis]	įsk.5	140	56	84			24		22	32		20	10	32		

IIa. Kvalifikuotas recirkuliacinės akvakultūros įmonės darbuotojas.																
1.3. Pasirinktos profesinės specializacijos kompetencijų mokymas:		1395	329	1066	0	0	0	0	0	0	0	0	200	138		
1.3.1. Jaunikių ir prekinų žuvų auginimas recirkuliacinėse sistemose^[8modulis]:	6	338	132	206	0	0	0	0	0	0	0	0	96	104	36	102
<i>1.3.1.1. Technologinis procesas, jo elementai ir jų valdymas</i>		40	16	24									16	24		
<i>1.3.1.2. Žuvų auginimo technologijos ir jų valdymas</i>		240	96	144									60	80	36	64
<i>1.3.1.3. Reprodukcinis procesas ir jo valdymas</i>		58	20	38									20	0	0	38
1.3.2. Recirkuliacinių sistemų įranga, įrengimas ir priežiūra^[9 modulis]:	5	1057	197	860	0	0	0	0	0	0	0	0	447	610		
<i>1.3.2.1. Recirkuliacinių sistemų konstrukcijos, statiniai, energijos tiekimas</i>		40	16	24									16	24		
<i>1.3.2.2. Recirkuliacinių sistemų įranga, jos valdymas ir priežiūra</i>		100	40	60									40	60		
<i>1.3.2.3. Vandens kokybės stebėjimo įranga, jos valdymas ir priežiūra</i>		40	16	24									16	24		

1.3.2.4. Deguonies tiekimo, prisotinimo įranga, jos valdymas ir priežiūra		40	16	24									16	24		
1.3.2.5. pH kontrolės ir valdymo įranga		40	16	24									16	24		
1.3.2.6. UV filtrai, jų valdymas ir priežiūra		40	16	24									16	24		
1.3.2.7. Žuvų šėrimo įranga, jos valdymas ir priežiūra		40	16	24									16	24		
1.3.2.8. Vandens siurbliai ir jų valdymas		40	16	24									16	24		
1.3.2.9. Įrangos modeliavimas ir sistemų kūrimas		37	15	22									15	22		
1.3.3. Įvadas į darbo rinką^[10modulis] (baigiamoji praktika)		600	30	570									30	0	0	570
1.3.4. Kompetencijų egzaminas		40	0	40											0	40
1.3.3. Laisvai pasirenkamų kompetencijų mokymas:		175	60	97			60	60	37							
1.3.3.1. Žuvų auginimas tvenkiniuose*	isk.4	157	60	94			60	0	60	0	0	37				
1.3.3.2. Laivavedyba*	2	110	90	20	50	0	10	50								
1.3.3.3. Rekreacinė žuvininkystė*	isk.4	200	80	120	50	0	30	30	0	60	0	30				
1.3.3.4. Žuvų perdirbimas*	isk.4	200	80	120	50	0	30	30	0	60	0	30				

Iib. Kvalifikuotas žuvininkystės ūkio (įmonės) darbuotojas.

1.4. Pasirinktos profesinės specializacijos kompetencijų mokymas:		1395	348	1047	0	0	0	0	0	647	748					
1.4.1. Žuvų auginimas tvenkiniuose^[11modulis]:	5															
1.4.1.1. Tvenkinių ir aptvarų akvakultūros apžvalga		20	8	12									8	12		
1.4.1.2. Tvenkiniai, jų įrengimas, ekosistema, geografinė padėtis, jos svarba.		40	16	24									16	24		
1.4.1.3. Vandens šaltiniai ir vandens savybės.		40	16	24									16	24		
1.4.1.4. Pagrindinės ir papildomos tvenkinių žuvų rūšys, jų naudingosios savybės.		40	16	24									16	24		

Įvadas į profesiją – pasirengimas profesinei/darbinei veiklai

1.4.1.5. Akvakultūros būdai, ūkių tipai		20	8	12								8	12		
1.4.1.6. Šiltavandenio tvenkinių ūkio valdymas		120	48	72								48	72		
1.4.1.7. Šaltavandenio žuvų ūkio valdymas		40	16	24								16	24		
1.4.1.8. Veterinarinių, sanitarinių reikalavimų ir savikontrolės taikymas		40	16	24								16	24		
1.4.1.9. Tvenkininės–žuvivaisinės dokumentacijos vedimas		35	14	21								14	21		
1.4.2. Rekreacinė žuvininkystė	įsk.6	200	80	120								50	72	30	48
1.4.3. Žuvų perdirbimas	įsk.6	200	80	120								60	40	20	80
1.4.4. Įvadas į darbo rinką ^[10modulis] (baigiamoji praktika)	įsk.6	600	30	570								30	0	0	570
1.4.5. Kompetencijų egzaminas		40												0	40
1.4.6. Laisvai pasirenkamų kompetencijų mokymas:		110	100	10	100		10								
1.4.6.1. Laivavedyba	2	110	100		100/-		-/10								

[1-11 modulis] – modulių žymėjimas

2.1.1. Poskyris. Mokymo (-si) programa, jos sudėtinės dalys

Mokymosi programos struktūra. Mokymosi programą (2.1. lentelė) sudaro 11 mokymo (-si) modulių, moduliai sudaro kompetencijų struktūrą, kuri yra suskirstyta į kvalifikacinius vienetus. Programos mokomieji moduliai, sudarantys kompetencijas, išdėstyti taip, kad besimokantysis, baigęs bendrųjų dalykų ir bazinių kompetencijų modulius, įgyja pirmą kvalifikacinį vienetą (dalinę kvalifikaciją), kuris yra privalomas visiems pasirinkusiems „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ modulinę mokymo (-si) programą. Toliau mokantis įgyjamas dar vienas profesinį pasirinkimą užtikrinantis kvalifikacinis vienetas ir, gavus jo baigimo patvirtinimą, bus suteikiama kvalifikacija.

Kvalifikacijų struktūra. *Pirmas etapas – bazinių kompetencijų mokymas(-is).* Įgyjama - *Kvalifikuoto žuvų veisyklos (žuvidės) darbuotojo* kompetencijų komplektas (kvalifikacija). Tai - kompetencijų derinys, užtikrinantis bet kurios auginimo įmonės, ūkio veiklą (ją iliustruoja 2.1.1.1. pav.). Šios kompetencijos užtikrina „pirminės medžiagos“ - žuvų lervučių, mailiaus, jauniklių - gamybą. Šią kvalifikaciją sudaro privalomieji mokymo (-si) moduliai:

1. Įvadas į profesiją - pasirengimas profesinei/darbinei veiklai. Vertinimui išvedamas pažymių vidurkis.
2. Žuvų biologija, sveikata ir hidrochemija. Baigus modulį laikomas egzaminas.
3. Darbuotojų sauga ir sveikata. Baigus modulį laikoma įskaita.
4. Įvadas į darbo rinką (baigiamoji praktika). Vertinimui išvedamas pažymių vidurkis.
5. Akvakultūros verslas ir jo organizavimas. Baigus modulį laikomas įskaita/ egzaminas.
6. Gyvų žuvų gabenimo technologijos ir įranga. Baigus modulį laikoma įskaita.
7. Dirbtinis žuvų veisimas ir ikrų inkubavimo technologijos. Baigus modulį laikomas egzaminas.
8. Pašarai, žuvų šėrimo technologijos ir šėrimo įranga. Baigus modulį laikomas įskaita/egzaminas.

2.1.1.1. pav. Kvalifikuoto žuvų veisyklos (žuvidės) darbuotojo veikla.

Antras etapas – profesinių kompetencijų mokymas (-is). Pasirenkate vieną jūsų pomėgius, gebėjimus ir norus atitinkantį patraukliausią bei priimtinausią kompetencijų derinį – II a arba II b (1.1.1. lentelė), kuris sudaro šias atskiras kvalifikacijas:

II a - Kvalifikuotas recirkuliacinės akvakultūros įmonės darbuotojas. Šią kvalifikaciją sudaro šie mokymo (-si) moduliai:

1. Jauniklių ir prekinųjų žuvų auginimas recirkuliacinėse sistemose. Baigus modulį laikomas egzaminas. Šiuo modulių įgysite teorinių žinių ir praktinius gebėjimus:

atlikti visas technologinio proceso operacijas; išmanysite gamybos ir darbo organizavimo elementus; išmanysite žuvų auginimo technologijas ir jų valdymą; gebėsite auginti ir prižiūrėti žuvis; išmanysite vandens kokybės parametrus bei gebėsite juos nustatyti ir valdyti; gebėsite vykdyti žuvų reprodukcinio proceso operacijas; gebėsite veiklą derinti darbo komandoje, siekiant gamybos rezultato.

2. Recirkuliacinių sistemų konstrukcija, įranga ir įrengimas. Baigus modulį laikomas egzaminas. Šiuo modulių įgysite teorinių žinių ir praktinius gebėjimus:

išmanysite recirkuliacinių sistemų konstrukcijas, elementų funkcijas ir valdymą; gebėsite aptarnauti recirkuliacinių sistemų įrangą, ją valdyti ir prižiūrėti; gebėsite modeliuoti recirkuliacinių sistemų įrangą ir pilnai valdyti kiekvieną įrenginį, pritaikyti jo techninius parametrus konkrečiai įmonei, jos pajėgumams; išmanysite ir gebėsite dirbti, valdyti, aptarnauti vandens kokybės stebėjimo įrangą; išmanysite ir gebėsite dirbti, valdyti, aptarnauti deguonies tiekimo, prisotinimo įrangą, išmanysite ir gebėsite dirbti, valdyti, aptarnauti pH kontrolės bei valdymo įrangą ir taikyti atitinkamas valdymo priemones; išmanysite ir gebėsite dirbti, valdyti ir aptarnauti UV filtrus; išmanysite ir gebėsite dirbti, valdyti ir aptarnauti žuvų šėrimo įrangą; išmanysite ir gebėsite dirbti, valdyti ir aptarnauti vandens siurblius; gebėsite kvalifikuotai prižiūrėti, eksploatuoti bei pertvarkyti sistemas ir atskirus įrengimus.

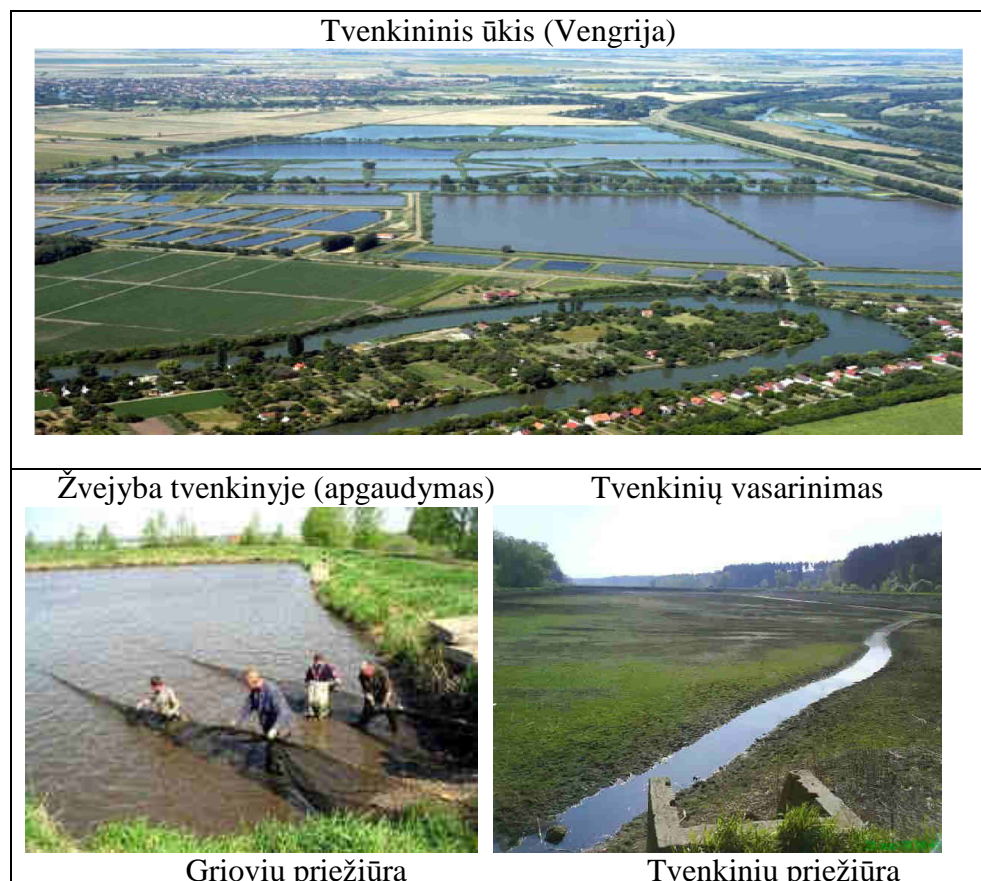
Moksleivis, pasirinkęs atitinkamus modulius, įgyja kompetencijas, išsiugdo praktinius gebėjimus auginti žuvis recirkuliacinio tipo žuvų auginimo įmonėse, fermose, o taip pat aptarnauti šias sistemas, modeliuoti įrengimus, galiausiai savarankiškai kurti tokio tipo objektus.

Suteikiama galimybė laisvai pasirinkti modulius papildomoms kompetencijoms įsigyti: *Žuvų auginimo tvenkiniuose; Žuvų perdirbimo; Rekreacinės žuvininkystės; Laivavedybos.*

II b - Kvalifikuotas žuvininkystės ūkio (įmonės) darbuotojas. Šia kvalifikacija suteikiami tvenkininės akvakultūros išmanymas ir gebėjimai. Kvalifikaciją sudaryto vienas mokymo (-si) modulis: Žuvų auginimas tvenkiniuose. Baigus modulį laikomas egzaminas. Šiuo modulių įgysite teorinių žinių ir praktinius gebėjimus:

išmanysite tvenkinių tipus, jų sistemas, gebėsite jas prižiūrėti ir tinkamai eksploatuoti; išmanysite tvenkinių konstrukciją, jų įrengimus, gebėsite juos aptarnauti ir prižiūrėti; išmanysite tvenkinių ekosistemą, gebėsite ją formuoti ir valdyti; išmanysite vandens savybes, gebėsite panaudoti vandens šaltinius; gebėsite parinkti ir derinti pagrindines ir papildomas tvenkinių žuvų rūšis pagal jų naudingąsias savybes; išmanysite akvakultūros būdus ir ūkių tipus; išmanysite šiltavandenių tvenkinių ūkio struktūrą, gebėsite auginti ir prižiūrėti žuvis bei aptarnauti įrengimus; išmanysite šiltavandenių tvenkinių ūkio struktūrą, gebėsite auginti ir

prižiūrėti žuvis bei aptarnauti įrengimus; gebėsite taikyti veterinarinius, sanitarinius reikalavimus ir savikontrolės priemones, naudotis prietaisais, medžiagomis ir įrenginiais; išmanysite žuvininkystės srities įstatymus, gebėsite tvarkyti dokumentaciją; išmanysite rekreacinę (pramoginę) žuvininkystę, gebėsite taikyti šias žinias tvenkiniuose bei telkiniuose; gebėsite atlikti pirminį žuvų perdirbimą ir padidinti auginamos produkcijos vertę.

2.1.1.1. pav. Tvenkininės žuvininkystės ūkis ir jo veiklos (nuotr. Vengrijos ūkis, Šalčininkų žuvininkystės ūkio internetinis tinklapis).

Suteikiama galimybė laisvai pasirinkti modulį papildomai laivavedžio kompetencijai įsigyti.

Temos apibendrinimas: pateikiama ir apibūdinama modulinė „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programa, jos mokymo (-si) suteikiama kvalifikacija, kvalifikaciniai vienetai ir kompetencijos, profesinės specializacijos pasirinkimo tvarka.

Mokinys išmanys: Programos sandarą, modulius ir įgyjamas kompetencijas.

Mokinys gebės: apibūdinti, išskirti bei pasirinkti kompetencijų derinius, jų pavadinimus ir reikšmę bei pritaikymą.

Savikontrolės klausimai:

1. Kiek mokymo (-si) modulių sudaro modulinę „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programą?
2. Kokie mokymo (-si) moduliai sudaro „Kvalifikuoto žuvų veisyklos (žuvidės) darbuotojo“ kompetenciją?
3. Kokie mokymo (-si) moduliai sudaro „Kvalifikuoto recirkuliacinės akvakultūros įmonės darbuotojo“ kompetenciją?
4. Kokie mokymo (-si) moduliai sudaro „Kvalifikuoto žuvininkystės įmonės (ūkio) darbuotojo“ kompetenciją?
5. Ką suteikia besimokančiajam privalomosios (bazinės) kompetencijos?
6. Kokie galimi profesinio pasirinkimo variantai?
7. Kokius modulius/kompetencijas galima laisvai pasirinkti

Pagrindinė literatūra: Modulinė „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programa.

2.1.2. Poskyris. Mokymo (-si) priemonės ir jų paskirtis

„Žuvininkystės verslo darbuotojo“ kvalifikacijai įgyti bus pateiktos kelios mokymo (-si) priemonės: 1) Profesinio mokymo(si) vadovėlis; 2) Konspektas; 3) Užduočių rinkiniai; 4) Testai; 5) Kitos mokymo (-si) priemonės - plakatai, žinynai, technologinės kortelės, skaidrės.

Profesinio mokymo(si) vadovėlis – daugkartinio naudojimo vientisas spausdintas mokymo (si) šaltinis ir jo elektroninis atitikmuo. Vadovėlyje yra pateikiama kompetencijoms įgyti ir vertybinėms nuostatomis ugdyti reikalinga informacija bei užduočių sistema. Jo turinys orientuojamas į atskiras kompetencijas, būdingas akvakultūros sričiai. Vadovėlis sudarytas iš dalių, kurių kiekviena padės: besimokantiejiems siekti profesiniuose ir/ar profesinio rengimo standartuose įvardytų kompetencijų; įgyti būtinų žinių ir ugdyti supratimą, teikiant jam specialiai mokymuisi atrinktą, susistemintą ir pritaikytą medžiagą bei nuorodas į kitus informacijos šaltinius; praplės mokinių bendruosius asmens ir profesinius gebėjimus.

Konspektas - daugkartinio naudojimo elektroninis mokymo (si) šaltinis, kuris padės besimokantiejiems glaustai bei susistemintai įsisavinti mokymosi turinį, greičiau susirasti, išmokyti ar pasikartoti reikiamą temą. Jis yra parankinė pedagogo ir besimokančiojo knyga. Jo turinį bus galima kopijuoti, laikyti įvairiose laikmenose.

Užduočių rinkiniai - skatins besimokantiejiems vystyti aktyvią besimokančiojo veiklą, pateikiant juose įvairias užduotis, skirtas plėsti įgytas žinias ir gebėjimus.

Testai – padės besimokantiejiems pa(si)tikrinti besimokančiųjų įgytas žinias ir kompetencijas standartizuotu būdu bei į(si)vertinti ir palyginti mokymosi pasiekimus.

Kitos mokymo priemonės - plakatai, technologinės kortelės, žinynai, skaidrės - suteiks besimokančiajam papildomos informacijos, siekiant įgyti reikiamų kompetencijų, padės geriau suvokti ir įsiminti mokymo (-si) turinį.

Temos apibendrinimas: Mokymosi priemonės ir jų paskirtis.

Mokinys išmanys: mokymo(-si) priemonių pavadinimus, jų formą.

Mokinys gebės: apibūdinti mokymo(-si) priemonių paskirtį ir prieigą.

Savikontrolės klausimai:

1. Kokios mokymo (-si) priemonės bus skirtos „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programos mokymui (-si)?

2. Kas padės besimokančiajam į(si)vertinti ir palyginti mokymosi pasiekimus?

Pagrindinė literatūra: Modulinė „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programa.

2.1.3. Poskyris. Teorinis ir praktinis mokymas (-is), jo svarba

Teorinis mokymas. Daugelis mokymo (-si) priemonių bus elektroninės, todėl turėsite mokėti naudotis informacinėmis technologijomis, internetu, el. paštu, interneto naršyklėmis. Teorinio mokymo (-si) metu nagrinėsite moduluose pateiktą medžiagą: faktus, sąvokas, procesus, bendrauti ir bendradarbiauti, kritiškai mąstyti, aiškiai žodžiu ir raštu reikšti mintis, pagrįsti savo nuomonę.

Teorinis mokymas(-is) sudarys ne daugiau 40 % „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ mokymo (-si) programos laiko, priklausomai nuo profesinio pasirinkimo jis sudarys nuo 803 iki 822 valandų. Šiam mokymui parengtos modernios mokymo(-si) priemonės įprasta, popierine ir nauja elektronine arba skaitmenine forma. Teorinis mokymas bus organizuotas klasikiniu stiliumi su internetinės priemonės prieiga.

Praktinis mokymas jo tikslai: gebėti taikyti įgytas teorines žinias, kūrybingai atlikti praktines užduotis; suprasti technologinius procesus, jų esmę, funkcijas ir paskirtį; pažinti ir suprasti gamybinių (biologinių) sistemų funkcionavimą, jų dėsningumus; įgyti praktinio – gamybinio mąstymo; įgyti gamybos valdymo, kontrolės, stebėjimų ir gamybinių tyrimų patirties; suprasti ir apibendrinti gautus duomenis, daryti išvadas, patraukliai pateikti rezultatus; vertinti jų tikslumą ir patikimumą, surasti ir ištaisyti klaidas, spręsti problemas; gebėti atlikti skaičiavimus; bendrauti ir bendradarbiauti atliekant praktines užduotis.

Praktinis mokymas, jo užduotys, jų atlikimas sudarys ne mažiau 60-70 % viso programoje numatyto mokymosi laiko ir priklausomai nuo profesinio pasirinkimo jis sudarys nuo 1563 iki 1582 valandų. Praktinio mokymo bei užduočių atlikimas bus pritaikomas realios gamybos sąlygose, t.y. mokiniai mokinsis ir išsiugdys žuvų auginimo, priežiūros gebėjimus Žuvininkystės praktinio mokymo centre (vieta - Žemaičių Naumiestis) įrengtoje recirkuliacinėje žuvų auginimo fermoje su žuvų veisykla, biologinių tyrimų laboratorija, pašarų laikymo sandėliu ir sandėliavimo įranga, išmoks recirkuliacinių sistemų modeliavimo naudodamiesi demonstracinės įrangos komplektu, kuris suteiks gebėjimą pažinti sistemų elementus, jų konstrukciją, funkcijas bei valdymą.

Praktinėms užduotims yra pritaikyta žuvų pervežimo technika ir technologija, kurią mokiniai naudos praktinio mokymo (-si) metu.

Tvenkininės žuvininkystės praktinis mokymas bus organizuojamas veikiančiame tvenkinių ūkyje.

Žuvų perdirbimo technologijų mokymui įrengiamos specialios, atitinkama įranga aprūpintos klasės, kuriose bus mokoma pirminio žuvų perdirbimo įgūdžių ir gebėjimų.

Pasirinkę laivavedybos modulį įgysite laivavedžio įgūdžių ir gebėjimų valdyti mažuosius laivus bei žvejybines valtis, vykdyti jų techninį aptarnavimą ir priežiūrą. Mokymui yra pritaikytos patalpos ir priemonės, simuliacinė įranga, pamėgdžiojanti natūralią laivavedžio aplinką, o praktiniam mokymui bus skirtas laivas.

Temos apibendrinimas: Modulinės „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programos teorinio ir praktinio mokymo (-si) tvarka, tikslai, vieta, įranga.

Mokinys išmanys: teorinio ir praktinio mokymosi tikslus bei siekius.

Mokinys gebės: išsiaiškinti teorinio ir praktinio mokymosi tvarką, vietą, priemones.

Savikontrolės klausimai:

1. Kokią mokymosi laiko dalį užims teorinis mokymas (-is)?
2. Kokią mokymosi laiko dalį užims praktinis mokymas (-is)?

Pagrindinė literatūra: Modulinė „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programa

3. SKYRIUS. MOKYMASIS IR PROFESINĖ KARJERA (PROFESINĖ/DARBINĖ VEIKLA)

Tikslas:	supažindinti su nauja mokymosi aplinka, palengvinti mokinio adaptaciją joje, padėti mokiniui pažinti save, išmokti mokytis, planuoti ir siekti karjeros akvakultūroje.
Siekiniai:	įdiegti išmanymą ir gebėjimą orientuotis naujoje mokymosi aplinkoje, išsiugdyti mokiniui gebėjimą pačiam planuoti savo išteklius, pažinti save, savo asmenybės savybes, gabumus ir intelekto ypatybes, jas pritaikyti sau ir mokymosi procesui lengvinti bei sėkmingos darbo karjeros planavimui.

Jūs įstojote į profesinę mokyklą mokytis, nepilnai žinodami mokymo (-si) programą. Dažniausiai naujokui tai kelia nerimą, tačiau mokymo modulis - „Ivadas į profesiją/pasirengimas profesinei darbinei veiklai“ – ir yra skirtas supažindinti jus su mokymosi programa, tvarka ir būsima karjera.

3.1. Poskyris. Adaptacija naujoje mokymosi aplinkoje

Adaptacija - prisitaikymo naujoje aplinkoje procesas. Nauja mokymosi vieta - kita mokykla, profesinio mokymo įstaiga, kurioje atsiveria naujos mokymosi galimybės, o kartu ir daugybė „neaiškių situacijų“, naujoje aplinkoje dažnai sukelia stresą. Kaip prisitaikyti? 3.1.1. lentelėje pateiktos elementarios **adaptacijos** naujoje mokymosi aplinkoje taisyklės.

3.1.1. lentelė. Adaptacijos naujoje mokymosi aplinkoje taisyklės

Sėkmingą adaptaciją naujoje mokymosi aplinkoje lemia	
Mokymo institucijos siūlomos priemonės	Naujoko veiksmai
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Informacijos apie mokymo instituciją gausa (lankstinukai, skrajutės, interneto žinutės, filmukai).</i> • <i>Suteikiamas adaptacijos laikotarpis (dažniausiai 1 mėnuo) naujokams.</i> • <i>Naujokams paruoštos adaptacijos programos (vykdo vyresni besimokantieji).</i> • <i>Mentorių (auklėtojų - pagalbininkų) skyrimas naujokams.</i> • <i>Paruoštos mokymosi priemonės, palankios bendradarbiavimo sąlygos.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Informacijos apie naują mokymosi aplinką surinkimas.</i> • <i>Teigiamas nusiteikimas,</i> • <i>Drąsa,</i> • <i>Pasirengimas bendrauti ir bendradarbiauti su kitais besimokančiais,</i> • <i>Mandagumas,</i> • <i>Etiškas elgesys su mokymo institucijos darbuotojais ir kitais besimokančiais,</i> • <i>Šypsena.</i>

Patarimai naujokui:

- **Adaptaciją reikia supranti kaip procesą, kurio metu siekiama įveikti prieštaravimus tarp mokinio ir „naujos“ mokyklos bei mokymosi aplinkos.**
- **Pagrindinis patarimas žmogui naujoje mokymosi vietoje skamba taip: „Nebijok klausti!“.**
- **Dažnai naujokai neturi pakankamai informacijos, nežino mokymosi aplinkoje galiojančių taisyklių, tad geriausias būdas tiesiog paklausti ir išsiaiškinti nežinomus dalykus su dalyko mokytoju ar auklėtoju – kuratoriumi.**

Temos apibendrinimas: adaptacija, prisitaikymo naujoje aplinkoje procesas, neigiami veiksniai ir sprendimo būdai

Mokinys žinos: adaptacijos sąvoką ir reikšmę, veiksnius, prisitaikymo ir išėities galimybes.

Mokinys gebės: pritaikyti veiksmus ir patarimus neigiamiems veiksniams pašalinti

Savikontrolės klausimai:

1. Kaip paašškintumėte, kas yra adaptacija?
2. Kokie pagrindiniai patarimai kiekvienam naujokui?

3.2. Poskyris. Mokymosi laiko ir kitų išteklių planavimas

Gebėjimas planuoti laiką ir kitus išteklius yra aktualus visose žmogaus gyvenimo srityse. Tai - vienas iš bendrųjų gebėjimų, ugdomų per įvairių dalykų pamokas. Ar mokame planuoti laiką? Jei šis gebėjimas yra, užtenka tik akcentuoti, kaip paskirstyti laiką ir kitus išteklius. Jei laiko ir kitų išteklių planavimo gebėjimai yra menki, verta šiai temai skirti daugiau dėmesio, kadangi tai - ***labai svarbus*** gebėjimas ugdant save karjerai akvakultūroje, kurioje kiekviena darbo operacija yra susieta su bendru procesu.

Šiame poskyryje sužinosime apie laiką, jo planavimą bei atliksime užduotis: kaip naudingai paskirstyti laiką, siekiant užsibrėžtų tikslų; kaip išmokti planuoti savo dieną, savaitę ir mėnesį; mokymis panaudoti „Ganto diagramą“, kurios esmė – pritaikyti vieną iš laiko planavimo technikų gyvenime.

Kiekviena užduotis atliekama individualiai, ji gali būti vertinama kaip objektyvus mokinio gebėjimo planuoti laiką pavyzdys. Taigi, kiekvienam tikslui pasiekti yra atskiri etapai, o jiems įveikti prireiks išteklių: **laiko, materialinių ir žmogiškųjų** (išmanančio žmogaus patarimo, geranoriškos draugų ir šeimos narių pagalbos).

Laiko ištekliai. Kaip paskirstyti laiką? Kaip elgtis, kai vienu metu užgriūva dešimtys darbų? Puikus būdas naudingai paskirstyti laiką, suderinti savo veiklas yra Ganto diagrama (taip pavadinta jo išradėjo garbei). Tai - koordinacių sistema, kurios vertikalėje išvardintos veiklos, o horizontalėje - laiko skalė. Koordinacių tinklas užpildomas juostelėmis, žyminčiomis kiekvienos užduoties atlikimo trukmę. 3.2.1. lentelėje pateikiamas labai apibendrintas moksleivio vienerių metų (nuo rugsėjo iki rugpjūčio mėn.) veiklų planas. Kaip manote, kas šiame pavyzdyje yra negerai? Ganto diagrama naudinga tuo, kad padeda išvengti darbų ir kitų veiklų „susigrūdimo“. Daryti ką nors kokybiškai galima tik skiriant tam laiko ir dėmesio. Jei vienu metu reikia dėmesį paskirstyti iškart kelioms svarbioms veikloms, patiriamas stresas, pritrūkstama laiko ir t.t. Pavyzdyje pateiktoje lentelėje akivaizdu, kad veiklos paskirstytos netolygiai: rugsėjo, gruodžio ir sausio mėnesiais išvis nenumatyta svarbių veiklų, tuo tarpu vasarį – gegužę numatytos net kelios svarbios veiklos. Ką reiktų keisti? Tai, ką galima perkelti arba ko galima atsisakyti tuo metu, nagrinėjamame pavyzdyje galėtų būti vairavimo mokymasis, konstruktorių būrelis. Galbūt dalį kalbos kursų reikia planuoti kitu, ne tokiu užimtu laiku.

3.2.1. lentelė. Moksleivio galimų vienu metų svarbiausių veiklų plano pavyzdys:

Veiklos	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06	07	08
Dalyko įskaita		+				+		+				
Pasirengimas egzaminui			+						+			
Projektinis darbas						+						
Vairavimo mokymasis						-						
Konstruktorių būrelis						-	-					
Kalbos kursai							-	+				
Išvyka į užsienį									+	+		
Atostogos											+	+

Ganto diagramą galima braižyti labai detalai, laiko skalėje žymint ne tik mėnesius, bet ir savaites bei dienas, pažymint galutinius užduoties atlikimo (egzamino, dokumentų pateikimo ir pan.) terminus.

I Užduotis. Sudarykite Ganto diagramą savo veikloms per artimiausius pusę metų. Išsiaiškinkite, kurie mėnesiai bus „karščiausi“? Kaip būtų galima tolygiau paskirstyti veiklas? Gal reikėtų anksčiau pradėti rengtis egzaminams ir įvairiems atsiskaitymams? Jei manote taip pat, Ganto diagrama suteiks jums pagalbą, planuokite savo veiklą ir matykite vaizdą. Tad, ką daryti, kai darbų ir norų yra daugiau negu laiko, kurį jiems reikia skirti? Karjeros (darbinės veiklos) kelyje tai - bene dažniausiai išskylantis klausimas. Galimi keli šios dilemos sprendimai. Išbandykime vieną iš jų.

II Užduotis: Sudarykite savo savaitės ABC (jeigu nepildoma Ganto diagrama).

Atlikdami šią užduotį jūs patobulinsite laiko planavimo gebėjimą. Paimkite popieriaus lapą ir rašiklį. Užrašykite viską, ką ketinate nuveikti per artimiausias 7 dienas (visus darbus, susitikimus ir, žinoma, pramogas). Tada prie kiekvienos šiame įspūdingame sąraše atsidūrusios veiklos pažymėkite jos svarbumą raidėmis A, B arba C:

- **A** - labai svarbu ir turi būti atlikta skubiai;
- **B** - svarbu, bet gali palaukti;
- **C** - nei labai svarbu, nei labai skubu (to neatlikus pasaulis nesugrius).

Dabar išskirstykite savo veiklas į A, B ir C, sudarykite tris stulpelius (tiesiog surašykite jas kitame popieriaus lape). Tada prie kiekvienos veiklos parašykite, kiek apytikriai jai reikia skirti laiko. Tas veiklas, kurias įmanoma skaidyti (pavyzdžiui, namų darbų, būrelio lankymas, šeimos užduočių vykdymas, mokymosi referato rašymas ir t.t.), išskaidykite taip, kad būtų išvengta pervargimo ir demotyvacijos, padalinkite į tokius žingsnius, kuriuos nesunkiai įveiksite,

neprapuldami visai dienai. Numatykite veiklas, kurių skaidyti negalima. Jas paskirstykite visoms savaitės dienoms (išskyrus sekmadienį – jis skirtas poilsiui).

Pirmiausia, tolygiai išdalinkite A sąrašo darbus. Jie yra svarbiausi, todėl turi būti atliekami be eilės ir neatidėliojant. Po to surašykite B darbus. Jie irgi pakankamai svarbūs, tad turėtų tilpti jūsų dienos tvarkėje labai jos neapkraunant. C veiklos užpildo likusį laiką. Dažniausiai C yra malonumai, kurie skirti kaip apdovanojimas už gerai atliktus dienos darbus.

Štai ir turite detalią savaitės dienos tvarkę, vedančią jus tikslo link. Būtina tai daryti siekiant karjeros, darbo, profesionalumo. Pabandykite laikytis šios dienos tvarkės, t.y. kiekvieną dieną atlikite suplanuotus darbus ta tvarka, kuria jie surašyti. Nesiblaškykite, nevilkinkite, o veikite ir pažymėkite pliusiukus prie atliktų darbų. Įvertinkite šio laiko planavimo metodo efektyvumą:

1. Kuo ypatinga buvo jūsų suplanuota savaitė?
2. Kaip, sunku ar lengva, laikytis suplanuotos dienos tvarkės?
3. Kokius pokyčius pastebėjote savo kasdienybėje?

Laiko planavimas (tiek dešimtmečiui, tiek ir kiekvienai dienai) yra vienas iš svarbiausių karjeros sėkmės veiksnių. **Jim Rohn** (žymiausias Amerikos verslo filosofas) yra tiksliai tai apibūdinęs: „Disciplina yra tiltas tarp tikslo ir jo įgyvendinimo“.

Materialiniai ištekliai. Materialinių išteklių paskirstymas gali būti grindžiamas tuo pačiu principu (svarbiausiems dalykams – pirmenybė, nesvarbiems – tai, kas lieka).

Žmogiškieji ištekliai. Jie yra išimtis, nes žmogiškieji ištekliai nepaklūsta aukščiau minėtiems principams, kadangi yra susiję su bendražmogiškų ryšių puoselėjimu, pagarba šeimos ir bendruomenės vertybėms bei tikėjimu. Paradoksalu, bet jie yra nematomas pagrindas ant kurio stovime ir planuojame kiekvieną dieną, todėl ardyti šį pagrindą yra pavojinga kiekvienam žmogui, kadangi tai - jo asmeniniai „veido“ bruožai.

Temos apibendrinimas:	mokintis protingai, apgalvotai paskirstyti laiko, materialinius bei žmoniškuosius išteklius
Mokinys žinos:	Laiko, materialinių ir žmogiškųjų išteklių planavimo būdus bei priemones
Mokinys gebės:	Taikyti laiko ir kitų išteklių planavimo technologijas mokymosi procesui gerinti.

Diskusijos ir savikontrolės klausimai:

1. Ar savo mokymosi veikloje galėtumėte pritaikyti Ganto diagramą?

2. Ar būtų prasminga ją taikyti bendroms klasės veikloms planuoti?
3. Ar turite savų išbandytų būdų, kaip taupyti laiką ir planuoti išlaidas?
4. Galite pabandyti sugalvoti savo metodiką ištekliams planuoti.

3.3 Poskyris. Savo asmeninių savybių ir gabumų suvokimas

Poskyriui keliamos užduotys: 1) nustatyti trūkstamą pasirengimą, kuris reikalingas mokymuisi programoje; 2) įvertinti jau turimus, neformaliu ir/ar savaiminiu būdu įgytus gebėjimus (gabumus) ir juos užskaityti (užskaitant modulių dalis arba visą modulį/-ius).

Pasirinkę mokymąsi pagal „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programą jūs sužinosite ir pagerinsite savo asmeninių savybių pažinimą bei nustatysite turimus, neformaliu būdu ir/ar savaiminiu būdu įgytus gebėjimus (gabumus) pagal pateiktą šių gebėjimų diagnostinių testų rinkinį, kuriame iš viso bus pateikta 80 klausimų jūsų gebėjimams nustatyti.

Užduotis: atsakykite į 8 testų klausimus. Kiekviename teste pateikiama po 10 atitinkamo mokymo (-si) modulio klausimų. Šaltinis - TESTAI, 2013. Testo pavyzdys pateiktas 3.3.1.lentelėje.

3.3.1. lentelė. Turimų, neformaliu ir/ar savaiminiu būdu įgytų gebėjimų nustatymo testo pavyzdys

Testo klausimai	Atsakymas
1. Ką kvėpavimui naudoja žuvis?	
a) Orą	
b) Ištirpusį deguonį	
c) Vandeni	
2. Kas sukelia žuvims saprolegniozę?	
a) Infuzorijos	
b) Grybai	
c) Bakterijos	
3. Kas yra pH?	
a) Vandenilio jonų koncentracija tirpale	
b) Šarmingumas	
c) Šarmo kiekis vandenyje	
4. Kokio dydžio upėtakio ikras?	

a) 8-10 mm	
b) 4-6 mm	
c) 2-3 mm	
5. Kas yra diapauzė?	
a) Ramybės periodas	
b) Sustojęs laikas	
c) Sustojęs augimas	
6. Kas reikalinga, norint žuvis auginti baseinuose?	
a) Tvenkinių ir recirkuliacinių sistemų	
b) Įrangos ir technologijos	
c) Reproduktorių	
7. Kaip galima nuvežti žuvų lervutes į ežerą išuvinimui?	
a) Konteineryje su oru	
b) Bidone su deguonimi	
c) Polietileniniame maiše su deguonimi	
8. Kas yra chironomidai?	
a) Vabzdžių lervos	
b) Vabzdžiai	
c) Vandens augalai	
9. Kiek reikia šerti žuvis, ruošiant jas transportavimui (pervežimui)?	
a) Šerti 50 % daugiau negu įprastai	
b) Šerti 50 % mažiau negu įprastai	
c) Visai nešerti	
10. Kokio dydžio granulėmis šersite 600 g dydžio šamus?	
a) 6 mm dydžio	
b) 12 mm dydžio	
c) 3 mm dydžio	

Pateiktose užduotyse bus klausimai iš šių modulių turinio: žuvų biologija, žuvų ligos, hidrochemija, dirbtinis veisimas, gyvų žuvų vežimas (gabenimas), pašarai, žuvų šėrimas technologijos, jauniklių ir prekinių žuvų auginimas recirkuliacinėse sistemose, recirkuliacinių sistemų įranga ir priežiūra, žuvų auginimas tvenkiniuose.

Temos apibendrinimas: Savo asmeninių savybių ir gabumų (gebėjimų) pažinimas, gebėjimas nustatyti pasirengimo lygį bei trūkstamą pasirengimą, kuris reikalingas mokymuisi pagal „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programą, sudaro sąlygas taupyti laiką ir kitus išteklius.

Mokinys žinos: savo turimus gebėjimus, įgytus neformaliu ir/ar savaiminiu būdu.

Mokinys gebės: pritaikyti savo turimus gebėjimus, įgytus neformaliu ir/ar savaiminiu būdu mokymosi procese.

Savikontrolės klausimai:

1. Kurie jūsų turimi gebėjimai garantuotą kompetenciją, nurodytą mokymo (-si) programoje?

3.4 Poskyris. Individuali vertybių skalė, jos samprata ir įtaka profesinei karjerai

Poskyriui keliamos užduotys: 1. Gebėti sudaryti savo vertybių skalę; 2. Suvokti bei vertinti, kaip jūsų svarbiausios vertybės gali padėti dabartiniam pasirinkimui.

Tikrąsias jūsų vertybes atspindi norai. Vertybės yra vienas iš svarbiausių veiksnių, užtikrinančių darbo ir karjeros pasirinkimą. Patyrinėkime jas atidžiau. Įsivaizduosite, kad sužvejojote auksinę žuvelę, ji pildo visus jūsų norus, surašykite tai, ko jūs prašytumėte auksinės žuvelės į 3.4.1. lentelę.

3.4.1. lentelė. Pildo mokinys – surašomi 5 didžiausi mokinio norai:

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Vertybės – tai svarbiausi principai, kuriais vadovaujamės savo gyvenime. Jos tarytum programuoja visą žmogaus veiklą, lemia jo elgesį. Kaip jos žmoguje atsiranda? Vertybės nėra įgimtos. Žmogaus vertybių sistemą nulemia aplinka, kurioje jis auga. Vadinasi, vertybes galima formuoti, tačiau tai daryti galima tik žinant, pažįstant jas. Šiam tikslui ir skiriama ši užduotis – sudaryti savo „Vertybių skalę“.

Užduotis – sudaryti savo vertybių skalę. 1. Gebėti sudaryti savo vertybių skalę, 2. Suvokti bei vertinti, kaip jūsų svarbiausios vertybės gali padėti dabartiniam pasirinkimui.

Atlikdami šią užduotį jūs patobulinsite savęs pažinimo gebėjimus ir įvardinsite svarbiausias savo gyvenimo vertybes 3.4.2. lentelėje. Nukopijuokite šį lapą, o vertybių korteles iškirpkite. Sudėliokite jas į eilę pagal svarbumą, nuo svarbiausios iki mažiausiai jums svarbios.

3.4.2. lentelė. Individualios žmogaus vertybės

Tobulėjimas	Nuotykiiai	Prisirišimas
meistriškumo siekis, pastovi pažanga, judėjimas pirmyn	nauja patirtis ir iššūkiai	meilė, rūpestis, stabilūs santykiai, ištikimybė
Konkurencija	Kūryba	Grožis
galimybė rizikuoti, patirti pergalės džiaugsmą	saviraiška, galimybė kurti	estetika, galimybė puoselėti grožį aplinkoje
Pripažinimas	Šeimyninė laimė	Dalyvavimas
galimybė būti garsiam, žinomam	stabilūs šeimyniniai santykiai, jaukūs namai, laimingi vaikai	priklausymas grupei, įsitraukimas į bendras veiklas
Vidinė harmonija	Laisvė	Naudingumas
būti taikoje su pačiu savimi	nepriklausomybė, galimybė pačiam tvarkyti savo gyvenimą	pagalba kitiems, visuomenės tobulinimas
Dvasingumas	Sveikata	Tvarka
dora, tyrumas, nuoširdumas	puiki fizinė ir dvasinė savijauta	ramybė, aiškumas, stabilumas, pastovumas
Malonumai	Jėga	Dieviškumas
laisvalaikis, šventės, pramogos	galimybė valdyti, būti autoritetu, turėti įtakos kitiems	religija, stiprus tikėjimas
Savigarba	Turtas	Išmintis
gerbti save, pagrįstai didžiuotis savimi	daug pinigų, prabangūs daiktai	suprasti svarbiausias gyvenimo tiesas

Peržvelkite į ką tik sudarytą savo vertybių skalę. Pirmosios penkios vertybės yra stipriausi orientyrai priimant gyvenimo sprendimus ir, be abejo, renkantis karjeros kelią. Kaip jums sekasi šias vertybes realizuoti? Aprašykite savo patirtį 3.4.3. lentelėje.

3.4.3. lentelė. Mano svarbiausių vertybių pritaikymas.

Svarbiausios vertybės	Kaip aš realizuoju jas savo gyvenime?
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Vienas vertybes realizuojame karjeros kelyje, kitas – laisvalaikio veiklose, trečias – atlikdami įvairiausias socialinius vaidmenis. Būtų puiku, jei visose gyvenimo srityse galėtume

savo sprendimus grįsti tomis pačiomis savo vertybėmis. Tačiau taip yra ne visada, pavyzdžiui, jei darbe nėra galimybės kurti, o kūryba, kaip vertybė, jums yra svarbi, su ja galima sieti laisvalaikį. Svarbu, kad vertybių sistema jums būtų aiški, o gyvenimo ir karjeros tikslai - grįsti jomis. Dirbant ir siekiant pasirinktos karjeros jūsų vertybės turi neprieštarauti viena kitai.

Temos apibendrinimas: Mokomasi pažinti savo vertybes.

Mokinys žinos: savo vertybes, formuos tikrąsias, kurios lemia darbo kultūrą, požiūrį į savo ir kitų darbą.

Mokinys gebės: pritaikyti ir panaudoti savo vertybes mokymosi ir darbo arba verslo karjeros kelyje.

Savikontrolės klausimai:

1. Kodėl svarbu pažinti savo vertybes?
2. Ar jūsų vertybės lengvai dera, ar jos neprieštaruoja viena kitai?
3. Kaip manote, kokios vertybės bus jūsų sąrašo pradžioje po 10 ar 15 metų?

3.5. Poskyris. Mokymosi stilius, jo suvokimas ir pritaikymas

Mokėjimas mokytis yra aktualus įvairaus amžiaus asmenims: jums, jūsų draugams, tėvams, jūsų mokytojams ir net seneliams. Kiekvienas turime vyraujančią mokymosi stilių, todėl svarbu pažinti save ir pasirinkti tinkamą mokymosi stilių bei būdus.

Mokymosi stilius – tai pamėgtas galvojimo, informacijos apdorojimo ir supratimo būdas. Nustatyta, kad mokinių, kurie mokosi mėgstamu būdu, mokymosi rezultatai daug geresni, todėl naudinga žinoti savąjį mokymosi stilių. (*Klausimynas parengtas remiantis: Neuburg, R., Harris, V. Kaip aš mokausi? Kaunas: Technologija, 2003*)

Užduotis: nustatyti savo mokymosi stilių. Atlikdami šią užduotį jūs patobulinsite savo mokėjimo mokytis gebėjimus. Perskaitykite kiekvieną teiginį ir apibraukite numerius teiginių, kurie jums labiausiai tinka.

3.5.1 lentelė. 30 teiginių mokymosi stiliui įvardinti:

Eil. Nr.	Teiginiai
1	Aš retai pamirštu sutiktų žmonių veidus.
2	Aš mėgstu gaminti/daryti įvairius daiktus.
3	Aš labai gerai prisimenu žmonių balsus.
4	Man lengviau išspręsti problemą, jeigu apie ją kalbu.

5	Turiu fotoaparata, mėgstu fotografuoti ir fotografijas rodyti kitiems.
6	Kai turiu daug užduočių, pasidarau sąrašą, ką turiu atlikti.
7	Kartais šneku su savimi ir garsiai mąstau.
8	Turiu savo įrašų/kompaktinių plokštelių kolekciją ir man patinka su draugais dalintis tuo, ką girdžiu.
9	Aš galiu prisiminti, ką atlikau labai gerai.
10	Aš prisimenu daiktų pojūtį: jų tekstūrą, šilumą ar vėsą, drėgmę ar sausumą ir pan.
11	Aš pradėdau nerimauti, jei reikia ilgai sėdėti vienoje vietoje.
12	Aš lengvai galiu atskirti atskirus instrumentus muzikos kūrinyje.
13	Man patinka ieškoti raštų ir pastebėti formas piešiniuose.
14	Aš lengviau prisimenu eilėraščius ar žodžius su muzika nei be jos.
15	Man labiau patinka romantiški nei veiksmo filmai.
16	Aš galiu daug išmokti vien tik klausydamas, kaip žmonės diskutuoja kokia nors tema.
17	Man patinka dramatinio veiksmo filmai su staigiais įvykių pokyčiais.
18	Aš geriau ką nors prisimenu, jei galiu tai mintyse įsivaizduoti.
19	Aš verčiau pasiklausyčiau geros paskaitos ar kalbos, nei apie tai skaityčiau.
20	Man puikiai sekasi ardyti daiktus ir vėl juos sudėti.
21	Aš geriau išmokstu, kai galiu garsiai perskaityti ir pakartoti sunkesnes vietas.
22	Geros idėjos ir sprendimai man dažnai šauna į galvą, kai ką nors darau: einu, bėgu ar maudausi duše.
23	Aš geriausiai prisimenu telefono numerius, kai keletą kartų juos garsiai pakartojau.
24	Aš visada vaikams paspiriu ar numetu kamuolį, jei jis atriečia į mano pusę.
25	Man patinka dirbti su įrankiais, instrumentais, reikmenimis ir kt.
26	Lengviau suprantu, išmokstu ir prisimenu tai, kas iliustruota paveikslais ar pateikta raštu.
27	Kai mokausi, pabraukiu arba paryškinu žodžius.
28	Aš turiu užsirašyti kai kuriuos dalykus tam, kad vėliau galėčiau juos peržiūrėti.
29	Aš prisimenu žodžių ar paveikslėlių vietą puslapyje.
30	Man lengviau išmokti, kai moko man patinkantis žmogus.

3.5.2. lentelė. Mokymosi stiliaus teiginių apibendrinimas ir dominuojančio stiliaus

nustatymas:

Dabar vėl apibraukite tuos pačius numerius ir sužinosite savo stilių.	Teiginio numeris	Numerių skaičius
VIZUALINIS (REGIMASIS):	1, 5, 6, 13, 18, 20, 26, 27, 28, 29	
AUDIALINIS (GIRDIMASIS):	3, 4, 7, 8, 12, 14, 16, 19, 21, 23	
KINESTEZINIS (JUDESIO):	2, 9, 10, 11, 15, 17, 22, 24, 25, 30	

Suskaičiuokite apibrauktus numerius kiekvienoje eilutėje ir jų sumą parašykite eilutės gale. Skaičiai rodo jūsų polinkį informacijos priėmimo būdams.

Skiriami trys pagrindiniai informacijos priėmimo bei tvarkymo būdai: vizualinis, audialinis ir kinestezinis. Jeigu jūs:

Vizualas - tinka piešti su mokomąja medžiaga susijusius paveikslėlius, schemas, minčių žemėlapius, pabraukti svarbiausius dalykus, tam naudojant spalvas bei skirtingus šriftus.

Taip pat gerai yra žiūrėti mokomuosius filmus, kurti plakatus, svarbiausią informaciją užsirašyti ir priklijuoti gerai matomose vietose;

Audialas - geriausia mokytis skaitant garsiai ar pašnibždomis, nuolat klausantis įrašyto teksto, kam nors pasakojant apie tai, ką norima įsiminti, tekstą, kurį reikia išmokti, kartojant ritmiškai. Labai gerai mokytis klausantis muzikos bei radijo programų apie tai, ko mokomasi;

Kinestetikas – tinka mokantis vaikščioti ar kitaip ritmingai judėti (pavyzdžiui, kartojant gramatikos taisyklę ritmingai spragsėti pirštais ar mušti koja), nuolat keisti ar bent pertvarkyti savo mokymosi vietą. Skaitant mokymosi medžiagą keisti kūno padėtį (skaityti atsistojus, atsigulus, atsisėdus, stovint ant vienos kojos ir pan.), emocionaliai reaguoti į skaitomą tekstą (šypsotis, linksėti, raukytis, piešti šypsenėles, šauktukus ir kt. ženklus). Svarbius dalykus patariama užrašyti mažuose lapeliuose ir priklijuoti gerai matomose, bet gal netikėtose vietose (pavyzdžiui, šaldytuvo viduje, draugui ant nugaros ir pan.).

Temos apibendrinimas: savo savybių pažinimas ir mokymosi stiliaus žinojimas palengvins mokantis „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programos modulių pagal pateiktus kvalifikacinius vienetus bei laisvai pasirenkamas kompetencijas.

Mokinys žinos: savo tinkamiausią informacijos priėmimo, išsaugojimo bei įsavinimo būdą.

Mokinys gebės: pritaikyti praktikoje tinkamiausią informacijos priėmimo, išsaugojimo bei įsavinimo būdą.

Savikontrolės klausimai:

1. Kodėl svarbu žinoti savo mokymosi stilių?
2. Kaip mokymosi stilius gali daryti įtaką jūsų mokymuisi ir karjerai?
3. Kokie yra mokymosi stiliai?

3.6.Poskyris. Mokymas(-si) ir profesinės karjeros planavimas, karjeros galimybių samprata

Karjeros planas – tai apibendrinantis įgytų karjeros kompetencijų įrodymas. Kadangi kuriant karjeros planą taikomos kompetencijos ne tik planuoti karjerą, bet ir pažinti save, individualų mokinio karjeros planą galima traktuoti kaip svarbų rengimosi profesinei karjerai dalyko darbą. Savo karjerą planuoti svarbu, kad būtų galima atsakingai jausti ir dėti pastangas už

savo karjeros tikslų įgyvendinimą. Todėl karjeros planui rengti ir jam pristatyti reikia skirti deramą dėmesį.

Karjeros plano parengiamosios dalys: a) **Psichologinis portretas**, sudarytas pagal savęs pažinimo svarbią informaciją, atlikus save pažinti skirtas užduotis, b) **Karjeros sprendimas**, tiksliau – keli priimtini sprendimo variantai. Pavyzdžiui, mokinys, susipažinęs su profesinės karjeros galimybėmis, kompleksiskai įvertina save (savo gabumus, vertybes, gebėjimus, interesus ir t. t.) karjeros galimybių ribose. Svarbu, kad jūsų sudarytas pirmasis gyvenime profesinės karjeros planas būtų ne formalus atliktos užduoties rezultatas, o nuolat peržiūrimas ir koreguojamas dokumentas.

Užduotis: gebėti parengti darbo bei verslo karjeros planą.

3.6.1. Karjeros plano pavyzdys

Mano metai	Mano darbo ir mokymosi veiklos, pasiekimai
16 - 19	<i>Mokausi Šilutės žemės ūkio mokykloje, įgyju recirkuliacinės akvakultūros įmonės darbuotojo kvalifikaciją (gaunu kvalifikacijos pažymėjimą ir brandos atestatą).</i>
19 - 24	<i>Dirbu pagal savo įgytą kvalifikaciją UAB „Fish“. Kaupi patirtį ir informaciją apie žuvų auginimo technologiją.</i>
24 - 30	<i>Dirbu žuvų veisimo ir jauniklių auginimo baro vadovu. Kaupi darbinę patirtį ir finansinį kapitalą. Nuolat domiuosi naujausia informacija ir žuvų auginimo technologinės įrangos plėtra bei pasiūla, turiu palaikau ryšius su subrangos gamintojais ir tiekėjais Lietuvoje.</i>
30 - 32	<i>Parengiu investicinį projektą, gaunu ES paramą ir įsteigiu nuosavą 25 t paprastojo ešerio veisimo ir auginimo fermą.</i>
32 - 40	<i>Labai daug dirbu ir nuolat investuoju į savo verslą, jo plėtrą ir modernizavimą bei marketingą. Visada vykstu į akvakultūros konferencijas Lietuvoje ir užsienyje, ieškau produkcijos realizavimo rinkos užsienyje, Vokietijoje.</i>
40 - 55	<i>Išplečiu savo fermą iki 50 t, nes gaunu pastovų užsakymą 50 t p. ešerio Vokietijos žuvų aukcione. Turiu du sūnus ir vieną dukrą, kuri turi akvakultūrinį išsimokslinimą. Jai perduodu fermos valdymo pareigas, sūnų įtraukiu į marketingo veiklą. Dalį produkcijos perdirbu įkurtame žuvų perdirbimo ceche, į jo vadovavimą įtraukiu jauniausią sūnų. Pats rūpinuosi darniu valdymu ir gamybos rezultatais .</i>
55...	<i>Auginame 100 t žuvų (50 t paprastojo ešerio ir 50 t europinio šamo, kurio 10 t perdirbame ir parduodame vietinėje rinkoje (dviem miesto valgykloms, restoranui, bei tiesiai iš cecho), verslo reikalus perduodu savo vaikams: dukrai - auginimo fermą, sūnui - prekybos užsakymus ir jų vykdymą, jauniausiajam sūnui - perdirbimo cechą ir jo valdymą, pats įsikuriu nedideliame name netoliese, nes mėgstu savo aplinką.</i>

Pasidalinkite savo karjeros svajonėmis su suaugusiu žmogumi, kuriuo pasitikite. Ką jis mano apie tokį karjeros kelią? Ar jūsų karjeros vizija pakankamai aiški? Ar ji įkvepia ir motyvuoja jus veikti, judėti pirmyn?

Jūsų karjeros tikslai turi būti:

- **Konkretūs.** Svarbu kuo tiksliau pasakyti, koks turi būti rezultatas. Pavyzdžiui, formuluotė „*pradėti sportuoti*“ yra bendro pobūdžio, o „*du kartus per savaitę po 40 minučių plaukioti baseine*“ yra labai konkreti.

- **Pamatuojami.** Tikslas turi būti suformuluotas taip, kad bet kuriuo momentu galėtumėte pasakyti, kiek pažengėte siekiamo tikslo link. Kaip suprasite, kad jau pasiekėte tikslą? Pavyzdžiui, tikslas „*tapti turtingu*“ yra sunkiai pamatuojamas, tačiau formuluotė „*per penkerius metus sūskaitoje sukaupta 100 000 litų*“ – jau pakankamai aiški ir pamatuojama.

- **Realūs.** Formuluojant tikslą būtina įvertinti savo galimybes ir visas aplinkybes. Pavyzdžiui, tikslas „*per savaitę tapti milijonieriumi*“ yra nerealus. Tačiau tikslas „*baigus studijas įkurti įmonę, kurios pelnas po dešimties metų sieks milijoną litų per metus*“ galbūt ir visai įgyvendinamas.

- **Prasmingi.** Tikslas turi būti svarbus ir įkvepiantis veikti. Jis turi būti susijęs su gyvenimo prasmės suvokimu. Tikslo pasiekimas turėtų būti prasmingas ir argumentuotas. Pavyzdžiui, tikslas „*dirbti prekybos centro kasininku 10 valandų per dieną*“ yra mažai prasmingas, tačiau „*užsidirbti pinigų studijoms, dirbant 10 valandų per dieną prekybos centre*“ skamba prasmingiau.

- **Apribotas laike.** Būtina numatyti realų laiko limitą tikslui pasiekti. Pavyzdžiui, tikslas „*kada nors įgyti kvalifikuoto recirkuliacinės akvakultūros įmonės darbuotojo kvalifikacijos pažymėjimą*“ yra neaiškus, skatinantis atidėlioti. Formuluotė „*per artimiausius trejus metus įgyti kvalifikuoto recirkuliacinės akvakultūros įmonės darbuotojo kvalifikacijos pažymėjimą*“ nubrėžia aiškias laiko ribas ir skatina veikti.

Temos mokėjimas planuoti savo profesinę karjerą, turėti karjeros viziją, įgalina apibendrinimas: daryti teisingą pasirinkimą mokantis „Žuvininkystės verslo darbuotojo“ programoje.

Mokinys žinos: savo pasirinkimo motyvus atitinkamoms kompetencijoms įsigyti.

Mokinys gebės: sudaryti tinkamą kompetencijų derinį atsižvelgiant į savo karjeros viziją.

Savikontrolės klausimai:

1. Kodėl svarbu turėti savo karjeros viziją?
2. Kaip ateities vizija susijusi su karjeros tikslais ir sprendimais?
3. Kokie yra karjeros tikslūs apibrėžiantys kriterijai?

Pagrindinė literatūra:

1. **Dr. Vilija Stanišauskienė, Aurelija Naseckaitė. Karjeros vadovas, 2012.**
2. Grakauskas Ž., Valickas A. ir kt. Saves pažinimo vadovas studentui. Vilnius, 2007.
3. Jensen, E. Tobulas mokymas. Vilnius: AB OVO, 2001.

4. **Skyrius. Šiandieninis darbo pasaulis, jo ypatybės**

Darbo pasaulis nuolat kinta, kartu keičiasi ir karjeros plano įgyvendinimo sąlygos. Kas ir kodėl darbo pasaulyje keičiasi? Veiklos pokyčius darbo pasaulyje skatina globalizacija bei informacinės visuomenės atsiradimas.

Globalizacija – tai visuotinės tarpusavio priklausomybės plitimas, didėjimas ir greitėjimas (D. Held). Jos sąlygomis geografiniai atstumai tampa nebesvarbus. Pavyzdžiui, jūs, dirbdami Lietuvoje, galite būti kokios nors užsienio šalies firmos darbuotojas. Taip pat neišeidami iš namų, tik naudodamiesi informacinėmis technologijomis, galite pažinti įvairias kultūras, sužinoti šios dienos naujienas iš tolimiausių pasaulio kampelių. Globalizacija siejama ir su kultūra, t.y. su gyvenimo būdu, požiūriu, vartojimo supanašėjimu tarp pasaulio gyventojų.

Dabartinė globalizacijos era pasižymi išskirtiniais bruožais: naujomis rinkomis (užsienio mainų ir kapitalo rinkos veikia globaliai 24 valandas per parą); naujomis priemonėmis (internetas, mobilieji telefonai, media tinklai ir kt.); naujais veikėjais (multinacionalinės korporacijos, turinčios didesnę ekonominę jėgą nei daugelis valstybių, pasaulinių nevyriausybinių organizacijų tinklas ir kitos grupės, kurios peržengia nacionalinius barjerus); naujomis taisyklėmis (stipriai veikiančiais mechanizmais grįsti susitarimai prekybos, paslaugų ir intelektualinės nuosavybės srityje sumažinta nacionalinės politikos įtaką).

Globalizacija, kaip reiškinys, nėra naujiena (VI amžiaus pradžioje ir XIX amžiaus pabaigoje pastebėta šiam reiškiniui būdingų ženklų), tačiau dabartinė era pasižymi išskirtiniais bruožais:

- naujomis rinkomis (užsienio mainų ir kapitalo rinkos veikia globaliai 24 valandas per parą);
- naujomis priemonėmis (internetas, mobilieji telefonai, media tinklai ir kt.);

- naujais veikėjais (multinacionalinės korporacijos, turinčios didesnę ekonominę jėgą nei daugelis valstybių, pasaulinių nevyriausybinų organizacijų tinklas ir kitos grupės, kurios peržengia nacionalinius barjerus);
- naujomis taisyklėmis (stipriai veikiančiais mechanizmais grįsti susitarimai prekybos, paslaugų ir intelektualinės nuosavybės srityje sumažinta nacionalinės politikos įtaka).

Globalizacija, kaip ir kiekvienas procesas, negali būti vertinama vienareikšmiškai: egzistuoja ir teigiami, ir neigiami jos padariniai. Pastebima organizacijų kultūros kaita. Kadangi ekonomikos pokyčiai, besaikio išteklių naudojimo padariniai skatina socialinę atsakomybę, pastaraisiais metais vis daugiau įmonių jungiamos į tinklus, kad įgytų socialiai atsakingos įmonės „etiketę“, nes tai svarbu mūsų visų gerovei. Tai - patrauklu ir siejama su įmonės prestižu. Mokslininkai pabrėžia, kad gamyba ir verslas turi atsižvelgti į planetos poreikius (gamtos apsaugą, išteklių tausojimą, atliekų rūšiavimą) ir į žmogaus gerovę (lygybę, diskriminacijos nebuvimą, priverstinio darbo draudimą, kovą su vaikų išnaudojimu, viršvalandžių prievarta).

Technologijų pažanga, kartu ir besikeičianti produktų bei paslaugų paklausa, ne tik keičia darbo veiklas, bet ir sąlygoja naujų profesijų atsiradimą. Vienas iš globalizacijos padarinių – migracija, t.y. žmonių judėjimas iš vienos šalies į kitą. Aptariant darbo pasaulio kaitą svarbu žinoti apie **darbo migraciją**. Tai - viena iš migracijos rūšių, kuomet žmonės migruoja į kitą šalį gyventi ir dirbti. Egzistuoja dvi migracijos galimybės: išvykti dirbti **ne kvalifikuoto darbo** (taip sumenkinant savo turimas žinias ir prarandant gebėjimus) arba **išvykti dirbti ir tobulinti savo gebėjimus pasirinktoje karjeros srityje**. Darbo užsienyje patirtis gali tapti puikiu karjeros tramplinu, jei atsakingai planuojama, ją galima pritaikyti karjeros kelyje (savo šalyje ar užsienyje).

Savo verslo kūrimas yra viena iš darbo formų, kuri iš žmogaus reikalauja didelio atsidavimo ir tikėjimo savo karjeros galimybėmis. Nepamirškite, jog į nuosavo verslo kūrimą investuosite savo laiką ir pastangas, galbūt - savo santaupas. Tai yra veikla, kuri iš jūsų pareikalaus 100 proc. atsakomybės. Tokios rimtos veiklos vystymą skatina verslumo gebėjimai, kuriuos jūs lavinate jau mokykloje.

Verslumas – tai naujų idėjų, projektų įgyvendinimo siekimas, sugebėjimas sėkmingai organizuoti ir valdyti savo gyvenimą bei verslą, pelningai gaminti prekes ar teikti paslaugas; tai – mastymas ir veikimas. Dauguma autorių sutaria, kad žmogaus verslumą apibūdina jo kūrybiškumas, pasirengimas rizikuoti ir gebėjimas idėjas paversti veiksmais.

5. Skyrius. Sąvokų žodynelis

Akvakultūra – vandens organizmų, tokių kaip žuvis, moliuskai, vėžiagyviai ir vandens augalai, auginimas. Akvakultūra apima organizmų auginimą gėlame ir sūriame vandenyse kontroliuojamomis sąlygomis.

Kvalifikacija - teisės aktų nustatyta tvarka, pripažįstama asmens turimų kompetencijų arba profesinės patirties ir turimų kompetencijų, reikalingų tam tikrai veiklai, visuma (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 2011, Nr. 38-1804).

Kvalifikacijos vienetas – kvalifikaciją sudarančių kompetencijų derinys, turintis paklausą darbo rinkoje.

Profesinio mokymo programos **modulis** – iš anksto apibrėžta tam tikrai kvalifikacijai įgyti skirtos profesinio mokymo programos dalis.